

DIN CORESPONDENȚA LUI GHEORGHE VRÂNCEANU

NICOLAE LUCA
MIHAI LUCA

Lucrările celui de al XI-lea colocviu de geometrie și topologie „Gheorghe Vrânceanu” din zilele de 27—30 iunie 1980, desfășurate la Vaslui, Valea Hogeii, (colăitatea natală a savantului) și la Bacău, cu participarea unui foarte mare număr de cadre didactice, din învățământul superior și mediu, cercetătorii din domeniul matematicii au luat proporțiile unui adevărat congres al oamenilor de știință din acest domeniu de cercetare.

Faptul că lucrările colocviului au fost susținute la Vaslui au răsunat sentimentului de dragoste față de ținutul natal și față de oamenii locului, sentiment pe care l-a trăit ardent savantul până la stingerea sa din viață, la 27 aprilie 1979. Astfel, s-a născut și ideea publicării acestor scrisori ale lui Gh. Vrânceanu, care se simțea mândru că descinde din aceste părți ale Moldovei și că și-a început clasele liceale la Gimnaziul „Mihail Gogălniceanu” din Vaslui¹. „Am fost primul copil de țăran din satul Valea Hogeii care a pătruns la Liceul din Vaslui. Și, bineînțeles, matematica mi s-a părut cel mai ușor obiect de studiu din lume. Cât privește trecerea spre geometrie, ea s-a făcut cu ajutorul unui trunchi de piramidă. Profesorul explica atât de frumos, elementele demonstrației se încheau atât de armonios, încât m-am simțit ca în fața unei adevărate opere de artă.”²

Scrisorile pe care le publicăm în paginile următoare văd pentru prima dată lumina tiparului. Ele se găsesc în păstrare la fondul documentar al Bibliotecii județene „Nicolae Milescu Spătarul” Vaslui, fiind donate de profesorul universitar doctor docent Gheorghe Gheorghiev de la Universitatea „Al. I. Cuza” din Iași cu prilejul organizării la Vaslui a expoziției de carte, manuscrise, scrisori și fotografii în cadrul colocviului mai sus amintit, consacrat celei de a 80-a aniversări a marelui geometru român.

Cele nouă scrisori adresate de Gheorghe Vrânceanu lui Gheorghe Gheorghiev în perioada 20 septembrie 1973 — 26 decembrie 1978 se referă atât la modul de organizare și desfășurare al colocviilor de geometrie din edițiile anterioare, conținând propuneri și sugestii concrete, cât și la editarea unor culegeri de studii și tratate din domeniul geometriei neolomene, în special, și la probleme extrem de importante despre aportul specialiștilor români în acest domeniu³.

Astfel, relativ la organizarea și desfășurarea colocviului de la București și Craiova, sunt trei scrisori⁴ (vezi anexele I—III și fig. 1—3) din care se evidențiază îndeosebi principialitatea, obiectivitatea în știință a savantului pe de o parte, iar pe de altă parte ardoarea și patriotismul manifestat pentru prestigiul geometrilor și geometriei românești.

Alte trei scrisori se referă la preocupările savantului ca, împreună cu profesorul Gheorghe Gheorghiev și alți matematicieni să publice unele

lucrări de matematică, îndeosebi din domeniul geometriei și comunicările susținute în cadrul colocviilor anterioare (vezi anexele IV—VI și fig. 4—6).

Ultimele scrisori ale academicianului Gheorghe Vrânceanu adresate profesorului universitar Gheorghe Gheorghiev din 1977 și 1978 ne oferă și unele sugestii și soluții concrete pentru unele probleme din domeniul geometriei.

După cum se știe savantul n-a fost de acord cu formalizarea și abstractizarea excesivă a matematicii în sensul cărților cercului Bourbaki, fiind adeptul unei prezentări a matematicii în evoluția ei, în care să se folosească, desigur, și rezultatele apreciabile la care se ajunge în diverse etape. De exemplu în geometrie el arată că ar trebui menționate totdeauna și rezultatele remarcabile ale unor cercetători români (vezi anexa V), precum și contribuția deosebită a unor matematicieni români la fundamentarea unor noi geometrii (vezi anexele VII—VIII și fig. 7—8).

În sfârșit, scrisoarea a noua, o simplă consemnare, conține copia scrisorii adresată savantului Dieudonné, aducându-i astfel la cunoștință profesorului Gheorghe Gheorghiev opinia sa în probleme de matematică pe plan național și internațional (vezi anexa IX).

NOTE

1. Vrânceanu C. Gheorghe — elev la Gimnaziul din Vaslui. În matricolele școlare păstrate la Arhivele Statului — Filiala Vaslui 1912—1913, poz. 68 (cl. I); 1913—1914, poz. 110 (cl. II); 1914—1915, poz. 147 (cl. III); 1915—1916, poz. 197 (cl. IV).

2 Gh. Vrânceanu, *Aminitri despre anii de școală*. București, 1976, p. 218.

3. Am respectat ortografia și punctuația autorului.

4 Se pare, după mărturisirea profesorului Gh. Gheorghiev, că acest mesaj ar fi fost și ultimul pe care l-a primit de la academicianul Gh. Vrânceanu.

A N E X E

I

București, 20.8.1973

Dragă Gheorghiev,

Am fost zi'ele trecute la Iași, dar nu te-am găsit. Vroiam să-ți vorbesc de colocviul de geometrie și analiză globală de la București, pentru comemorarea a 100 de ani de la nașterea lui G. Țițeica și D. Pompeiu. Vroiam să te rog să contribui la acest colocviu făcând împreună cu mine raportul asupra operei lui Țițeica. Eu, am scris un asemenea raport de asemenea ca introducere la opera lui matematică și n-aș vrea să mă repet întocmai. Pe de altă parte din raportul pe care l-ai întocmit la decernarea titlului de doctor honorist cauza ce mi s-a dat la Iași, am văzut că poți face rapoarte mai interesante decât le pot face eu. Te rog deci ca ținând seama eventual de ce-am scris eu până acum de Țițeica să întocmești raportul despre opera lui. Acts raport ar urma să-l citesc eu sau D-la în ziua de 25 sept. cam pe la orele 11 — după cuvântul de deschidere a lui M. Nicolaescu și discursul lui O. Onicescu despre personalitatea lui Țițeica și Pompeiu. Totodată te rog să-mi aduci și o copie după raportul relativ la mine.

Cu drag

Gh. Vrănceanu

P.S. Eu cred că voi pleca în afară peste câteva zile, și mă întorc cred până la 20 sept. G.V.

II

Karlsruhe 7-5-1978

Dragă Gheorghiev,

La 20 sept. are loc la Craiova colocviu Țițeica, despre care cred că ți s'a scris. Eu te rog, dacă poți să te pregătești cu o **conferință**. Eu aș zice că ar fi bine să fie expusă **metoda lui Țițeica de a considera invarianti contraafini a suprafețelor cu metoda ecuațiilor cu derivate parțiale**. Aici unde sunt acum geometrie nu prea cunosc decât geometrii proiective în sensul strict al programului dela Erlangen. Cred că la noi la Iași există **Gründzüge der Mathematik**. În vol. II. 1972 există un articol **Erlangen Program and Hohere Geometrie** scris de Kunle, cel care m'a vizitat pe mine, și **Fadt și Süss**, în care se vede că geometria lui Riemann este considerată de autori **în afara programului de la Erlangen**.

Bineînțeles că am susținut că intră ca și geometria afină, ca și geometriile lui Blasche din teoria țesuturilor. Dar nu prea se lasă convinși.

În orice caz cred eu că ar fi trebuit să fie considerate **geometriile lui Mayer**. Dacă la Iași nu se găsește Grünzüge cu Klein, te rog să-l

ceri tu prin o scrisoare către Prof. A. Kunle, Math. Institut D. Universität Karlsruhe. Cu lucrările Colocpului dela ași nu mai știu, dacă s'au aprobat sau nu. Am vorbit și cu Cristofor și cu Ciucu. Mai vorbiți și voi.

Cu drag
Gh. Vrănceanu

III

Mamaia 24-8-1978

Dragă Gheorghiev,

Nu știu dacă a ajuns la D-ta, propunerea mea de la Congresul de la Craiova, în zilele de 20 și 22 sept. să vorbim de Țițeica și Mayer ca fondatori de geometrii pe baza programului de la Erlangen. Eu aș bine cum Blasche a considerat geometria afină, după programul de la vorbi cu Țițeica și D-ta sau un elev al Iașului de Mayer. Nu cunosc însă bine cum Basche a considerat geometria afină, după programele dela Erlangen sau nu. M'ar interesa mult să știu și nu cred că mă pot lămuri la București, cu elevii mei. Nu știu dacă ți-a căzut în mână cartea lui Deudonné: Panorama des math. pures choisis bournbachiste. Acolo matematica noastră este redusă la E. Cartan. Klein este citat printe algebristi. Ar fi cazul să ne agităm și noi puțin.

De altfel și cărți recente despre programul de la Erlangen, cum este aceea a lui Kunle și Süß, nu vorbesc de Țițeica, Mayer, Myller. În orice caz sper să vii la Craiova. Va fi o zi și la Turnu-Severin în 22 și apoi va urma Clujul 23—24.

Cu drag
Gh. Vrănceanu

IV

București, 14.VII.1976

Dragă Gheorghiev,

Am primit scrisoarea din 7 iulie 1976 și îți mulțumesc foarte mult. Mă asociez la ideia de a se publica un volum cu lucrările ținute la Iași, dar trebuie văzut să nu apară cuvântul omagiu, căci atunci nu sunt drepturi de autor. Eu cred că voi veni prin August la Iași și atunci vom putea vorbi, dacă vei fi acolo. În ce privește Țițeica-Pompeiu a apărut deja și cred că a apărut așa cum dorești D-ta.

În ce privește volumele... [îndescifrabil] voi vorbi cu Haragea să văd care este situația.

Cu drag
Gh. Vrănceanu

V

București, 23.8.1976

Dragă Gheorghiev,

M'am gândit la problema publicării lucrărilor relative la spații neodonome și sisteme neolonome și cred că s-ar putea **propune Academiei** o carte scrisă de un colectiv de **4—5 oameni**. Eu aș accepta dacă **vreți funcția de coordonator**. Cartea ar urma să fie scrisă în o **colecție de articole în limbi străine** și ar avea scop să vadă **progresele realizate** în acest domeniu, precum și eventual **rezultate noi**. Stilul trebuie să fie foarte sobru. **Nu afirmații, ci demonstrații**. Volumul **nu trebuie să aibă caracter de omagiere**, căci atunci nu se plătesc drepturi de autor. Eu eram pregătit să vii la Iași să discutăm acolo despre aceste lucruri, dar n-am reușit încă. Sper să pot veni peste vre'o săptămână. În acest caz îți voi da un telefon și poate aș putea face și o conferință cu titlul : Varietăți diferențiale fără torsiune.

Cu drag

Gh. Vrănceanu

VI

București 30-1-1978

Dragă Gheorghiev,

După cum știi probabil, Biroul Presidiului Academiei nu a aprobat publicarea în volum a lucrărilor „Sisteme neolonome” și le-a trimis la reviste. Eu am propus soluția, ca să fie publicate în volum numai acelea legate de neolonomie. Alături vă trimit lista celor rămase pentru volum.

Totodată vă rog să-mi comunicați dacă sunteți de acord cu titlul : **Nonholonomie systems and Vrănceanu spaces**, sau preferați altul. Știu că volumul va fi utilizat de seminarul Myller ca schimb și titlul este deci important și pentru voi.

De asemenea fți trimit o copie a articolului adăogat de mine, precum și prima pagină a articolului Teodorescu care și-a schimbat titlul. **Aștept răspunsul vostru pentru a prezenta volumul la Editură.**

Cu drag

Gh. Vrănceanu

P.S. Celelalte lucrări le-am dat la Revue

G.V.

VII

București 7.II.1977

Dragă Gheorghiev,

Poate știi că s-a primit aprobarea cu publicarea lucrărilor Sisteme neolome. Este vorba să se plătească și drepturi de autor și drepturi de coordonare, deci așa cum am propus eu. Aș dori să știu și eu care este situația materialului. Eu aș fi de părere să se republice și câteva din articolele de atunci. De exemplu articolele (notele) mele „Espaces non holonomes” și calculul diferențial subsoalele ale revistei non holonomes ce a urmat imediat după prima Notă. Evident aș prefera să se păstreze notația ulterior introdusă, ceea ce face ca... de la pagina 61. Opere vol 1 să apară, cum apare mai târziu.

sunt coeficienți de notație a lui Ricci care consideră situația indicilor. De asemenea ar putea să apară lucrarea lui E. Cartan (1928) și Shanton 1928, etc.

Vă întreb dacă sunteți de acord cu această problemă.

Cu drag
G. Vrânceanu

P.S. De asemenea se pot adăua vreo lucrare semnificativă a lui Mendel Haimovici, etc.

G.V.

VIII

București 10-9-1978

Dragă Gheorghiev,

Am primit scrisoarea ta și îmi pare rău că nu poți veni la Craiova din lipsă de bani. Dacă este numai aceasta, cred că locuință am avea-o noi pensionarii din partea Craiovei.

În ce privește Blaschke, eu nu cred că el avea clar noțiunea de grup de transformări de congruențe. Este adevărat că în cazul a trei congruente de curbe în plan el arată că dacă considerăm trei forme Pfaff are planuri (u, t).

$$(1) \quad ds^1 = a \, du + b \, dv$$

$$ds^2 = a \, du + b \, dv$$

$$ds^3 = a \, du + b \, dv$$

putem să înmulțim cu diferiți factori, așa că să avem

$$(2) \quad ds^1 + ds^2 + ds^3 = 0$$

și această normalizare este invariabilă la înmulțirea cu un factor

Deci ds^1, ds^2 ne dau în plan grupul

$$(3) \quad ds^{-1} = ds^1$$

$$ds^{-2} = ds^2$$

de transformări la congruente. Utilizând formulele pe care eu le numesc fundamentale, se găsește că grupul (3) are o curbă. Dacă curbura este nulă avem un gerhsgewebe, dar se pare că pentru Blaschke aceasta este o proprietate legată de cele trei congruente în plan, deci că nu este vorba de geometria grupului (3) în sensul lui Klein, pentru Blaschke grupul este tot un grup Lie, așa cum spune în traducerea din 1955.

Cu drag

G. Vrănceanu

P.S. Nici Mayer nu-l consideră pe Blaschke, fondatorul geometriei affine. Nu spune nimic de Blaschke în introducere în 1934.

G.V.

IX

Dragă Gheorghiev,

Îți trimit o copie după scrisoarea ce am scris lui Dieudonné dacă îmi va răspunde îți voi scrie.

G. Vrănceanu

26-12-1978

str nan nad don sar dod rosa

PAR CORRESPONDENCE D'ACADÉMICIEN GHEORGHE VRĂNCEANU

La correspondance que nous faisons publier pour la première fois renferme 8 lettres que le grand géomètre roumain, l'académicien Gheorghe Vrănceanu adresse au professeur docteur docent Gheorghe Gheorghiev de l'Université „Alexandru Ioan Cuza” de Iassi dans la période de 20 sept. 1973 — 1 oct. 1978.

Le professeur Gh. Gheorghiev a donné ces lettres d'une amabilité singulière à la Bibliothèque départementale de Vaslui — institution que a contribué fermement à organiser et deployer de XI ième Colloque National de Géométrie et Topologie „Gh. Vrănceanu”, consacré à l'anniversaire de 80 ans de la naissance du savant roumain.

On a groupé les 9 lettres, en 3 les trois premières envisagent la façon d'organiser et déployer les colloques de géométrie des éditions antérieures, à suggestion concrètes et propositions précieuses, les autres trois englobant les préoccupations de Gheorghe Vrănceanu d'éditer des recueils d'études, des articles et des traités du domaine de la géométrie néolonome et les autres deux offrent des suggestions et des solutions concrètes concernant certaines problèmes, parties et chapitres de la géométrie.

La dernière, est très suggestive sous le rapporte entre ce deux savantes mathematicin.

Karlsruhe 7-5-1978

Dragă Gheorghe,

În 20 sept. am fost la tranșon în
 Colocoin Titea, desigur că era
 și a scris. În te rog, două poezii
 te pregătești cu o conferință. Eu ar
 fi că ar fi bine să fie expun
metoda din Titea de a considera
invariant ^{clasic} afin ai suprafațelor
cu metoda ecuațiilor cu derivate
parțiale. Aici unde sunt acum
 geometrii nu prea amare decât
 geometrii proiective în sensul strict
 al programului dela Erlangen.
 Aș dori la voi pe Jani arde Gründzüge
der Mathematik. În 18.5.1971 este
 un abstract. Erlanger Program and
Höhere Geometrie scris de Kumler, că
 care mi-a scris de mine, și Ford și
Guss, în care se vede în geometrie
 lui Riemann este considerat de critici

Fig. 2. Scrisoarea academicianului Gh. Vrănceanu din 7.V.1978.

Lettre de l'académicien Gh. Vrănceanu de 7.V.1978.

București, 14. VII. 1976

Doamnă Gheorgheanu,

Am primit scrisoarea din 7. Iulie 1976 și
 am mulțumit foarte mult.

Am asociat la scrisoarea de a se publica
 în volum cu lucrările trimise la Iasi,
 dar trebuie să vă spun că
 circumstanțele sunt, să zicem, nu
 sunt foarte bune. Să cred
 că vi veți pune din nou la Iasi
 și atunci vom putea vorbi despre
 aceasta.

În ce privește Titluul "București"
 se va vedea după ce vă așez
 am încă dorința de

În ce privește volumul, urmează
 să vă scriu cu siguranță și vă
 am să vă scriu.

Cu drag
 Gheorghe Vrănceanu

Fig. 4. Scrisoarea academicianului Gh. Vrănceanu din 14.VII.1976.

Lettre de l'académicien Gh. Vrănceanu de 14.VII.1976.

ACADEMIE
REPUBLICA ROMÂNIE DE ROMÂNIE
INSTITUT DE MATHÉMATIQUE
Calcu Grigore, 21
București 12

București, 23.8.1976

Dragă colegilor,

Am primit la problema publicării lucrării
relativ la opțiunea acordată în sistemul nostru
erau cu vîrșă pentru grupul Academicianilor a cărei
ocină de un articol de 14.5.1976, dar
nu accepta. Lîngă vîrșă funcția de coordonator
avînd o urmare în funcția de a colecta
de articole este în lucrări de timp și cu
dovezi care se vede pur și simplu realizată
în acest domeniu, precum și creșterea
numărului lor, deși în lucrări se pot face
multe. Am afirmat, în demonstrată
Polonul nu trebuie să aibă oarece
de omagii, care atunci nu se
plătește drepturi de autor. Se poate
pregăti și în la țară și discută
apoi despre unele lucrări, dar în
reședință și că, spre a se putea face
vîrșă corespunzătoare. În acest caz de
vîrșă de un telefon și poate să poată
face și o corespondență în timp.

Vă mulțumesc pentru răspuns.

Cu drag, G. Vranceanu

Fig. 5. Scrisoarea academicianului Gh. Vranceanu din 23.VIII.1976.
Lettre de l'académicien Gh. Vranceanu de 23.VIII.1976

Fig. 6. Scrisoarea academicianului Gh. Vrănceanu din 30.I.1978.
Lettre de l'académicien Gh. Vrănceanu de 30.I.1978.

[illegible][illegible]

www.cimec.ro